

СУ „Летец Христо Топракчиев“

**СРЕДНО УЧИЛИЩЕ
„ЛЕТЕЦ ХРИСТО ТОПРАКЧИЕВ“-ГР. БОЖУРИЩЕ
област Софийска,
ПК 2227, ул. „Иван Вазов“ №10**

Утвърдил:

Директор:

/Мая Карамфилова/

УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ

по изпълнение на „Механизма за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование“ и „Алгоритъм за прилагане на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование“ и приложенията към него /съгласно заповед РД 09-5906/28.12.2017г. на министъра на образованието и науката/

Приета на заседание на педагогическия съвет (Протокол № 5 /07.02.2018г.)

I. АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ

Настоящата училищна политика за противодействие на училищен тормоз е резултат от нарастващата тревожна тенденция на прояви на насилие и тормоз и във връзка с необходимост от прилагането на цялостен училищен подход за обединяване на усилията на учители, родители, ученици и местните институции за превенция и противодействие на училищния тормоз.

Училищната политика е разработена въз основа на „Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище“, утвърден със заповед №РД 09-5906/28.12.2017г. на министъра на образованието и науката. Документът се състои от две основни части – алгоритъм за прилагането му и приложения. В първата част се разясняват понятията

„насилие“ и „тормоз“, видовете поведение, които те включват, както и белезите, по които да бъдат разпознати. Тази част е информативна и с нея трябва да бъдат запознати всички служители в училището. Във втората част на документа се разглеждат задължителните елементи на училищната политика за противодействие на тормоза. В тази част се разясняват дейностите по превенция и интервенция (реакция), които се осъществяват на равнище училище и на равнище клас, включването на родителите като неизменен участник в процеса на превенция и на интервенция, както и се очертават основните ресурси, които училището и съответно Министерство на образованието и науката трябва да осигурят, за да може ефективно да се противодейства на насилието.

II. ЩО Е НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ. ВИДОВЕ. РАЗПОЗНАВАНЕ.

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават.

1.Какво е насилие? Видове насилие.

„**Насилие**“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

Физическо насилие е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето“.

Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда“.

Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

„**Пренебрегване**“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

2.Какво е тормоз?

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

В *Таблица 1* са разграничени нивата на различните форми на тормоз с оглед причиняване на различна по степен вреда, класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

Тормозът между връстници се разглежда от много автори като групов феномен. Случаите на насилие се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Дан Олвеус (Olweus, 1993) определя тормоза като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група. Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие.

3.Характеристика на тормоза:

- 1.злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- 2.извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- 3.повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

4.Основните групи тормоз са:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (**кибертормоз**) - чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;
- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на

снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

Разлики между тормоз и игри и закачки между учениците:

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат внимание, то най – вероятно става дума за игра.

-Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то наж – вероятно става дума за тормоз

-Ако детето/ученикът не се чувства добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз

-Ако детето/ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става дума за тормоз

-Ако детето/ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз

-Ако дразненето е за нещо, оето детето/ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз

-Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз

-Ако едното дете е по – силно или по – популярно, по – голямо на възраст или по – властно, това може да е тормоз

5.Разпознаване на тормоза и насилието:

А/ Един от признаците, че дете може би е жертва на кибертормоз, е рязката смяна на настроението и поведението му при използване на интернет или при получаване на обаждане по мобилен телефон – например детето става мълчаливо и боязливо.

Б/ Разпознаването на физическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;

- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;

- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;

- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;

- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;

- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;

- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;

- чести отсъствия от определени учебни часове;

В/ Разпознаването на психическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;

- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;

- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми.
- наблюдават се промени в навичките или в използването на интернет и социалните мрежи.

Г/ Разпознаването на сексуалното насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

III. ЦЕЛ НА УЧИЛИЩНАТА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В СУ „ЛЕТЕЦ ХРИСТО ТОПРАКЧИЕВ“

Училищната общност насърчава положителните взаимоотношения. За постигане на целите на тази политика училищната общност гарантира, че учениците са наясно, че всеки проблем, свързан с тормоз, ще бъде разгледан внимателно и ефективно.

Персоналът на училището докладва на директора/ зам.-директора и родителите по отношение на техните опасения относно тормоза. Родителите подкрепят политиката за противодействие на училищен тормоз като подпомагат Училищния координационен съвет, участват в мероприятия на училището.

В СУ „Летец Христо Топракчиев“ се извършват дейности за: яснота, сближаване, добра организация, предотвратяване и реагиране на тормоз и подкрепа за всички.

СУ „Летец Христо Топракчиев“ ще използва подходящ тон за предотвратяване и свеждане до минимум агресивното поведение. Училищният координационен съвет предоставя доказателства, за да се идентифицират силните страни на училището и областите, които могат да се подобрят.

IV. РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧИЛИЩНАТА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ НА РАВНИЩЕ УЧИЛИЩЕ И НА РАВНИЩЕ КЛАС. ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ (РЕАКЦИЯ).

1. Същност

Тормозът в СУ „Летец Христо Топракчиев“ не се толерира. Училището ще извършва дейности по **превенция** и **интервенция (реакция)**, които се осъществяват на **равнище училище и на равнище клас**; ще включва **родителите** като неизменен участник в процеса на превенция и на интервенция; ще осигурява основните **ресурси** и ще работи съвместно с **институциите**, за да може ефективно да противодейства на насилието.

СУ „Летец Христо Топракчиев“ – Божурище ще работи за изграждането на система за управление на поведението както в класната стая, така и в училищната общност.

Основният **принцип** в СУ „Летец Христо Топракчиев“ – Божурище е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна и безопасна училищна среда.

При прилагането на последователна и целенасочена училищна политика, която се споделя и прилага от цялата училищна общност и се подкрепя от институциите, ще се

постигне напредък в справянето с насилието.

Училищната политика включва мерки и дейности за превенция и намеса (реакция), както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие или в риск от насилие.

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и елиминиране на рисковите фактори допринасящи за насилие.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето.

Основен въпрос в СУ „Летец Христо Топракчиев“ е да се развива капацитетът на учителите, служителите, учениците и родителите да разпознават и реагират на различните форми на тормоз. При констатиране на такъв дефицит - да се планира обучение за допълнителна подкрепа на педагозите за работа с ученици с деструктивно поведение, проявяващи тормоз в училище. Да се търси сътрудничеството с други, външни за училището служби, организации или институции. В училище да се изгради ефективна система за дежурства и пропускателен режим.

За да се набележат превантивни мерки в СУ „Летец Христо Топракчиев“ е важно персонала, родителите и учениците да са информирани за проявите на насилие и тормоз, видовете поведение, които те включват, както и белезите, по които да бъдат разпознати, както и да се направи конкретна оценка на проявите и нивото на тормоз в училище.

Комплексът от превантивни мерки в СУ „Летец Христо Топракчиев“ включва всички възможни аспекти и форми на тормоза, фокусиране на вниманието върху участието на всички групи и планиране на ниво училище и на ниво клас.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза в СУ „Летец Христо Топракчиев“

На училищно ниво са залегнали принципи и ценности за не насилие, основаващи се на комуникация, мотивация, корекция и добра организация.

2.1. Дейности на равнище училище:

A/ Превенция на тормоза на ниво училище включва следните дейности: оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз и създаване на единни училищни правила.

1. Оценка и анализ на проблема

Оценката в СУ“Летец Христо Топракчиев“ се извършва в началото и в края на учебната година. Оценката (пакет от психологически инструменти- Приложение 3) се организира от училищното ръководство, педагогическия съветник и психолога на СУ“Летец Христо Топракчиев“ и за тази цел се използват инструменти като анкети с ученици и учители, разговори с родителите, превантивни дейности с представители на институциите и др. Чрез оценката на проблема се дава отговор на въпросите: Осъзнава ли се проблемът и какво се знае за него? Кои видове и какви форми на тормоз има в училището? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна?

Резултатите от оценката и наличието на проблем се обсъждат на педагогически съвет с участието и на непедагогическия персонал, а в подходящ формат – и с родителите и децата.

Правилатата и процедурите за недопускане на прояви на насилие и тормоз в СУ “Летец Христо Топракчиев“ е необходимо да се допълват и актуализират; да се изгради система за

превенция в клас – учениците да бъдат включени в подходящи образователни дейности, ателиета, които да ги възпитават в уважение и толерантност към различията, да изграждат етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое – не и как да реагират на неприемливо поведение. Необходимо е възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията.

2. Създаване на координационен съвет

СУ “Летец Христо Топракчиев“ има изграден Координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. За учебната 2017/2018 г. съветът е в състав:

Председател: Мая Карамфилова - директор

Членове:

1. Силвия Методиева – педагогически съветник
2. Венелина Тодорова-зам. директор
3. Мадлена Никодимова- училищен психолог

Родители:

1. Станислав Иванов
2. Галя Букова
3. Десислава Василева

Ученици:

1. Йоанна-Виктория Лозанова-11 кл.
2. Венеса Петкова-10 кл.
3. Иван Карагьозов- 12 кл.

2. **Изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз** за съответната учебна година

На базата на извършената оценка в началото на всяка учебна година координационният съвет изготвя план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция и е със срок една учебна година.

3. Създаване на единни училищни правила в СУ “Летец Христо Топракчиев“

Създаването на единни училищни правила е неизменна част от превантивните дейности, които се предприемат на равнище училище. Този процес се свързва със следните дейности:

- 4.1. формулиране на общоучилищни правила на поведение и ценности,
- 4.2. договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
- 4.3. разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност; Приемане на съгласуваните промени;
- 4.4. прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на децата;
- 4.5. ясно разпределение на конкретни отговорности на всички служители в училището;
- 4.6. подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че има риск от извършване на насилие/ тормоз;
- 4.7. подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);
- 4.8. включване на експерти, родителите, отговорните служби, организации и специалисти, както и самите ученици в процеса на създаване и реализиране на всички интервенции;
- 4.9. повишаване квалификацията на учителите и помощния персонал чрез провеждане на специализирани обучения за справяне с критични ситуации и за превенция и

противодействие на насилието и тормоза в училище;

4.10. подобряване на физическата среда в училище за недопускане на насилие/тормоз в училище и за създаване на условия за формирането на класа като общност;

4.11. насочване към здравни и социални услуги за децата и техните семейства.

Б/ Интервенцията на ниво училище включва водене на училищен дневник и процедури за управление на информацията, инициране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

1. Водене на училищен дневник със случаи и управление на информацията

Дневникът със случаи в СУ „Летец Христо Топракчиев“ се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в училище.

В Дневникът със случаи се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Таблица 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Дневника със случаи, съдържа следната информация:

- дата;
- какво се е случило – кратко описание на ситуацията, кога се е случило, кои са участниците;
- кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис;
- какво е предприето като действия (интервенция);
- кои отговорни участници са информирани (институции, органи, родители);
- как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои.

На базата на вписаните ситуации, координационният екип извършва оценка на риска. Екипът е отговорен за анализа и разпознаването на ученици, които участват и се въвличат в ситуации на тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. Анализът е подчинен на цели за извеждане на необходимост от индивидуална работа по случай с ученик, който се намира в ситуация на риск. Екипът създава процедура за откриване и работа по случай в училище.

2. Процедура за откриване и работа по случай

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от класния ръководител. Информацията за

вписаните в Дневника случаи на училищен тормоз се съхранява само при психолога на СУ

„Летец Христо Топракчиев“, или по изключение, при друг член на координационния съвет, определен от директора на училището.

Таблица 1.

**КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ
НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ**

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документира не	Последователнос т на процедурите за интервенция
<p>РВО НИВО - НИСКО НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛАТА:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. • Форми на вербален тормоз са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари; • Форми на психически тормоз са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругаене, клеветене, измисляне на прякори. • Форми на социален тормоз са например: подмятане на коментари, подиграване, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове. • Форми на сексуален тормоз са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст. • Форми на кибертормоз са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения (SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.) 	<p>На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група ученици или за целия клас.</p> <p>При наличие на щети от материален характер – те се възстановява.</p> <p>По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по-сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете или ученик бива тормозено нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва се да предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три.</p>	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 2) Учителят /класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. 3) Уведомяване на родител от класния ръководител/учител 4) Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците от класния ръководител/учител . 5) Мерки и действия от страна на класен ръководител - намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. 6) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ВТОРО НИВО – ПОВТАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛАТА ИЛИ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. • Форми на вербален тормоз са например: подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди; • Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация. • Форми на социален тормоз са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. • Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. • Форми на кибертормоз са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение. 	<p>На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител заедно с психолог/педагогически съветник, представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител.</p> <p>Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето.</p> <p>Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.</p>	<p>Ситуацията на тормоз се описва в Дневника със ситуации от свидетеля на случилото се или класния ръководител</p> <p>Възстановяване на щети при наличие на такива.</p> <p>Доклад до зам.- директора</p>	<p>1) Прекратяване на ситуацията и спокойствие/интервенция на всички участници.</p> <p>2) Учителят /класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие.</p> <p>3) Учителят /класният ръководител съобщава на Координационния съвет за случая и по преценка директорът подава сигнал от името на институцията до ОЗД и/или органите на полицията</p> <p>4) Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия.</p> <p>5) Уведомяване на родител.</p> <p>6) Консултации.</p> <p>7) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма.</p> <p>8) Мониторинг на предприетите мерки и действия.</p>

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документ иране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ТРЕТО НИВО – ЗЛОУПОТРЕБА СЪС СИЛА, КАКТО И ПРИ ЕКСТРЕМНИ СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ИЛИ ЗА ТЕЛЕСНИЯ ИНТЕГРИТЕТ, ЗА КОЙТО И ДА Е ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. • Форми на вербален тормоз са например: закани, заплахи, обиди, клетви, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение и др.; • Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации. • Форми на социален тормоз са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нараняват други. • Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение. • Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блокове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография. 	<p>На трето ниво, по правило, уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на училището, идентифицирал тормоза. Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията. Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността.</p>	<p>Ситуацията е на тормоз от трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприемат интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона.</p> <p>Ако друга организация или услуга е въввлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации и услуги и хармонизира дейностите</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците. 2) Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Незабавно се уведомява директорът и се подава сигнал към ОЗД /или органите на полицията 3) Уведомяване на родител. 4) Консултации-приемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

3. Насочване на случай от СУ“Летец Христо Топракчиев“ към други служби.

При идентифициране на ситуация на тормоз, следва незабавно да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полиция.

Уведомяването е задължение на всеки гражданин по силата на Закона за закрила на детето (ЗЗД), следователно сигнал до отдел „Закрила на детето“ и/или Районно управление „Полиция“ трябва да подаде гражданинът или служителът на училището, идентифицирал тормоза. Това може да бъде учител, възпитател, директор, психолог, служител от непедагогическия персонал, както и Координационният съвет като колективен орган.

Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз към външни служби са представени в *Приложение 2*.

Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция.

2.2. Дейности на равнище клас:

А/ Превенция на тормоза на равнище клас включва обучителни дейности и работа с класа.

При работа на равнище клас се прилагат всички форми на групова работа, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, учебни предмети от задължителните учебни часове, различни извънкласни и извънучилищни дейности. Водеща роля в тях има класния ръководител.

Необходимо е да се извеждат теми от учебното съдържание, които може да се използват за работа и анализ по проблема насилие, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н.

Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие, като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Децата трябва да се стимулират първо сами да дават отговори на поставените въпроси, а след това да се предлагат официални дефиниции. Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа, като например – всеки има право да каже какво мисли, всеки има право да бъде изслушан, мненията не се омаловажават и т.н.

Основните теми могат да бъдат:

1. Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?
2. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите? (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и до това той да се чувства унижен или заплашен).
3. Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?
4. Какво можем и искаме да направим?
5. Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем? Как можем да ги прилагаме?

6. Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие на учениците, които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция (ползване на организацията на ученическите съвети, различни инициативи, идващи от децата и др.)

Разглеждането на последната тема трябва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушаване на правилата. Правилата се пишат и се поставят на видно място в класната стая, за да могат децата да се придържат към тях в конкретни ситуации.

Б/ Интервенцията на равнище клас се отнася до ситуациите от ниво едно и две според приетата класификация (*Таблица 1*).

Необходимо е да се реализират съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог/педагогически съветник.

Когато са налице поредица от ситуации от първо ниво, в което са въввлечени различни участници, може да се предприемат допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на психолога. За целта би могъл да се покани и външен за училището специалист.

Ако са налице други повторяеми фактори – например ситуацията се случват по едно и също време или в един и същи час и т.н., тези фактори следва да се вземат предвид и по преценка на класен ръководител и/или учител, който ги констатира, да се информира координационния съвет. Ситуацията от второ ниво се вписва в Дневника за случаи на тормоз, като са определени участниците, направен е анализ от координационния съвет и са предприети мерки, които могат да включват индивидуална работа по случай и/или работа с класа/класовете. Съвети към учителя (насоки за интервенция) за справяне с различни ситуации на тормоз са поместени в *Приложение 1*.

3. Включване на родители

Привличането на родителите е важна част от реализирането на училищната програма и важно условие за нейната ефективност. Родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция, както и в случаите на интервенция.

Родителското съдействие може да има различни измерения, като:

- родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, медиатори, лекари и др.) или други професии, които могат да бъдат полезни, включително журналисти, спортисти, драматурзи, композитори, музиканти, художници, режисьори и други, с чиято помощ могат да се реализират ценни училищни инициативи;
- родители, които могат да се включат в групи за придружаване на определени групи деца по пътя от дома до училището и обратно;
- родители, които могат да станат посредници между училището и родителите или други организации и институции;
- родители, които могат да осигуряват ресурси – в натурални показатели, услуги или финансови средства, за изпълнение на училищните дейности.

При включване на родителите се има предвид следното:

- във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- родителите да не критикуват другото дете или групата деца, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
- родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- учителят може да насочи родителите за консултация с училищния психолог или с други специалисти при необходимост
- в случай на отказ от страна на родителите за съдействие или възпрепятстване от тяхна страна на действията на училището учителят следва да се обърне към координационния съвет за обсъждане на случая

4. Ресурсна обезпеченост - Училищното ръководство е необходимо да осигури:

- 4.1. проучване на необходимостта от повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз и провеждане на обучение за служителите;
- 4.2. изградени механизми за взаимодействие с различни институции;
- 4.3. обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в училището, а при

липса на такива да се обърне към външни за училището специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;

4.4. информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.

4.5 ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя.
2. Прекратяване на ситуация на тормоз.
3. Подход за възстановяване на щетата.
4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
5. Насочване на ученика и неговите родители към програми и услуги в общността.
6. Действия при насилiebна дете/ученик срещу член на екипа на институцията
7. Действията при насилие на възрастен срещу дете/ученик

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на училището срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация (*Таблица 1* от основния документ). Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя

По-голямата част от ситуацияите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите ученици. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, в които не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- ако учениците се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролята и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра;
- ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролята не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз;
- когато се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

2. Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от дете, родител или друг служител от училището):

- в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в

присъствието на детето, което е нанесло тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към учениците-свидетели на тормоза, към средата, а не към участниците в ситуацията на насилие;

- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

3. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител, педагогическия съветник/училищния психолог на детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде санкциониран:

- като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете;

- ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза. Този процес се посредничи от класния ръководител или училищния психолог;

- след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка. Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също да наблюдават поведението на децата и да реагират своевременно. Училищният психолог също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост;

- при преценка, може да бъде насочено към услуги в общността.

4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на тежък инцидент се следват предписанията от механизма, описани в *Таблица 1*. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия:

- при тежки инциденти се препоръчва работа в групов формат (например работа с целия клас), като кризисната интервенция е от минимум 45 минути до 1 час и 30 мин. в определени рамки

- затворено пространство, в което участниците не допускат нови лица, и др. По този начин се предлага пространство, в което да се вентилират емоциите от преживяното и да се даде възможност за преработка. Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от училищния психолог, а при липсата на специалист да се обърнат веднага към специалист или услуга в общността. Честа спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е

приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживяване), за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на емпатия е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз;

- работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

- погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;

- необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

- детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с училищния психолог;

- не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието, и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия;

- наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;

- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;

- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на училището;

- валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

- насърчава се убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая. Насърчаване за грижа спрямо тормозеното дете. При преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността.

5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолога или от класния ръководител. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми – къде може да се консултират, колко струват консултациите, какво представляват консултациите, какъв е метода на работа и т.н. Всяко училище следва да има актуална информация за наличните услуги в общността, като центрове за превенция и консултативни кабинети към местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, центрове за обществена подкрепа, комплекси за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества, програми, предлагани от неправителствени организации и др. Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите и детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

6. Действия при насилие на дете/ученик срещу член на екипа на институцията

Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие.

Оказва се помощ в случай, че има пострадали/и.

Детето трябва да бъде отделено с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянето на детето може да бъде временно до успокояването му, осъществява се психологическо

консултиране.

Уведомяват се родителите на детето.

С детето започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема. С него задължително разговаря психолог или педагогически съветник. Последният дава становище след оценката на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последствията от педагогическия съвет.

Училището организира провеждане на педагогически съвет за вземане на решение за последващи действия. Обсъждат се възможни действия и се прави план за работа с детето.

7. Действия при насилие на възрастен срещу дете/ученик

При насилие на възрастен към дете незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полицията и се свиква Координационния механизъм за дете в риск.

Училището извършва последващи действия за – описани в *приложение 2*: Кога, кой, къде може да подава сигнал за дете в риск.

С пострадалото дете разговаря психолог или педагогически съветник, който прави оценка и изготвя становище.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?
2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

(2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето” по местоживееене на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н. Сигналят може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето. Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл.10, ал.5) в случаите отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111. А в ситуации на кибернасилие и кибертормоз – с националния център за безопасен интернет на телефон: 124123 или чрез сайта : www.safenet.bg .

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждатите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието. В случаи касаещи насилие и тормоз в интернет (кибернасилие и кибертормоз), сигнал може да се подава към

Националният център за безопасен интернет. Към центъра функционира консултативна линия, отворена в работните дни между 10.00 и 16.00 часа на телефон : 124 123, имейл: helpline@online.bg и чат в сайта : www.safenet.bg . Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители. Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания: 112.

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“/отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случаите, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето“ при дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпване на сигнала.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето, за взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая.

При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана.

В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

Методически насоки и съвети за представяне на темата за тормоза и насилието и за видовете тормоз и насилие в училище

1. Защо е важно темата за тормоза да бъде дискутирана в училище?

Учениците не винаги осъзнават ефекта от своите думи и действия и често не могат да

разграничат как на пръв поглед безобидна игра прераства в тормоз или насилие, който може да нанесе трайни физически или психически вреди за жертвата.

2. Как да представим темата пред нашите ученици?

Важно е да се чуе мнението на всеки ученик и да подсигурир среда , в която никой да не се почувства обиден – някои ученици може би вече са били жертва или причинител на насилие и тормоз.

Насоки:

- Коментирайте с класа, че мнението на всеки е важно и че няма правилен или грешен отговор на задаваните въпроси.Провокирайте реакции по темата, като се допитвате до опита на учениците и използвайте отворени въпроси, при които отговор с „да“ или „не“ не е достатъчен.

- Помисли – обсъди – сподели (работа в малки групи от 2-3 ученици) – разделете учениците на малки групи. Дайте на всяка група различна тема на работа, като например : Какво според вас е тормоз/, Какво е психически тормоз?, Дайте примери за кибер тормоз.,Къде е разликата между играта и насилието? и т.н.

- Брейнсторминг (мозъчна атака) – Разделете класа на групи или работете с целия клас.Дайте на всяка група флипчарт или запишете на дъската различните видове насилие и тормоз и дайте на учениците няколко минути да запишат по 3 -4 примера под всеки вид. Фокусът е да се дадат максимален брой примери, като не се обръща толкова голямо внимание на това дали наистина са по темата.След това на база споделяне на примерите с класа и обсъждането им може да извлечем дефинициите и да дискутираме с класа какви са причините и последствията за участниците от подобен вид поведение.

- Казуси или истории – този метод включва представянето и анализа на инцидент, история или сценарий, който се е случил или би могъл да се случи. Той трябва да е прост и основан на реални факти. Добре е да подготвим няколко казуса, които да са реалистични за нашата среда, и да разделим класа на групи, като всяка да работи по отделен казус. Всяка група има време за запознаване и вътрешно обсъждане, а след това казусът и изводите от него се представят пред класа.

- Разиграване на ролеви игри – Ефикасен метод за моделиране и прилагане на практика на нови умения в една безопасна и оказваща подкрепа среда. Разделете класа на две или повече групи и дайте на всяка група задача да разиграе различен вид тормоз. Всеки в групата трябва да има роля – жертва насилник, наблюдател и т.н. Дискутирайте впоследствие как всеки от „актьорите“ се е почувствал и попитайте „зрителите“ как биха постъпили на мястото на някой от героите.Ролевите игри позволяват да се преживее реална ситуация без реален риск. За осъществяването е им е необходимо да бъдат изградени правила, а именно: Не трябва да се разкрива лична информация която им е неудобно да споделят; Не е позволен физически контакт или нагрубаване; Актьорите не бива да използват реални имена.

- Допълнителни ресурси – Важно е работата да продължи през цялата учебна година, за да има дългосрочен ефект. Може да се направи опит за адаптирането на различни ресурси и използването им в час, извън час и в свободното време, като например веднъж седмично обсъждане на казус от училище, табло на разбирателството, изложба на тема „Училище без тормоз“, филм с дискусия, информационни дейности, работна група или конференция на ученическите обединения, психо – драма/форум – театър на чужд език и т.н.

Идеи и ресурси за допълнителни дейности могат да бъдат открити на:

1. „Класна стая без тормоз“ – наръчник за учители
2. „Онлайн тормозът“ – наръчник за учители
3. „Деца, родители и учители срещу езика на омразата“ – наръчник съдържащ 10 примерни теми, които могат да се използват за работа с деца 1 – 4 клас в часовете по различни предмети
4. Учебна тетрадка „Деца и учители срещу езика на омразата“ – съдържа забавни задачи за децата, чрез които да се задълбочи разбирането им за различията и

толерантността

5. „Случилище.бг“ – сбор от добри материали и практики по темата